

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده حقوق و الهیات

بخش الهیات

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته الهیات و معارف اسلامی گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

مبانی فقهی و حقوقی حکم معاونت در جرم

مؤلف:

رؤیا محمدی تهرودی

استاد راهنما:

دکتر علی عارفی

استاد مشاور:

دکتر عبدالرضا محمد حسین زاده

آبان ماه ۱۳۹۲

دانشگاه شهید باهنر کرمان

به نام خدا

اداره تحصیلات تکمیلی

این پایان نامه به عنوان یکی از شرایط احراز درجه کارشناسی ارشد به

بخش الهیات

دانشکده حقوق و الهیات

تسلیم شده و هیچ گونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره مزبور شناخته نمی شود.

نام و نام خانوادگی

دانشجو: رویا محمدی

استاد راهنما: دکتر علی عارفی مسکونی

استاد مشاور: دکتر عبدالرضا محمد حسین زاده

داور ۱: دکتر رضا رستمی زاده

داور ۲: دکتر محمود روح الامینی

نماینده تحصیلات تکمیلی دانشکده: دکتر محمد رضا حاتمی

معاون آموزشی، پژوهشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده: دکتر جلال میرزایی

امضاء

حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

تقدیم به :

پدر و مادرم

خدا را بسی شاکرم که از روی کرم، پدر و مادری فداکار نصیبم ساخته تا در سایه ی درخت پر بار وجودشان بیاسایم و از ریشه ی آنها شاخ و برگ گیرم، آن دو فرشته ای که از خواسته هایشان گذشتند، سختی ها را به جان خریدند و خود را سپر مشکلات و نا ملامت کردند، والدینی که بودنشان تاج افتخاری است بر سرم و نامشان دلیلی است بر بودنم، چرا که این دو وجود، پس از پروردگار، سایه ی هستی ام بوده اند، دستم را گرفتند و راه رفتن در این وادی پر از فراز و نشیب زندگی را، به من آموختند.

پروردگارا نه میتوانم موهایشان را که در راه عزت من سفید شدند، سیاه کنم و نه برای دست های پینه بسته شان که ثمر تلاش برای افتخار من است، مرهمی دارم. پس توفیقم ده که هر لحظه شکر گزارشان باشم، گرمی قلبم از گرمی دستان پر مهرشان و امید زندگی ام وجود نازنینشان است. سایه پر مهرشان جاویدان باد.

تشکر و قدردانی:

پس از حمد و سپاس بیکران به درگاه ایزد منان، بر خود لازم می دانم از کلیه اساتید معظمی که اینجانب را در تدوین مطالب این پایان نامه یاری و کمک نموده اند، علی الخصوص جناب آقای دکتر علی عارفی مسکونی و جناب آقای دکتر عبدالرضا محمد حسین زاده که زحمات راهنمایی حقیر را در این پایان نامه متقبل گردیدند، تشکر و قدردانی نمایم.

در پایان از خواهر عزیزم که از وقت خود مایه گذاشته و در تنظیم و تایپ مطالب این پایان نامه، اینجانب را کمک و یاری کرده، صمیمانه تقدیر و تشکر می نمایم.

چکیده:

معاونت در جرم وضعیتی است که به موجب آن شخص هیچ گونه اقدامی در اصل عمل مجرمانه و فعل فیزیکی خاص جرم ننموده است بلکه ضمن داشتن اشتراک قصد با مرتکب اصلی، وی را مقدم یا همزمان با وقوع جرم به یکی از صور مذکور در قانون از قبیل تحریک، تهدید، ارائه ی طریق، تهیه ی وسایل ارتکاب جرم، تسهیل وقوع جرم و ... یاری می نماید. از طرفی دیگر معاون جرم باید نسبت به عمل ارتكابی خویش، عمل ارتكابی مباشر، اوضاع و احوال خاص جرم و موضوعات اساسی جرم علم و آگاهی داشته و اعمال خویش را با اراده و قصد مجرمانه مرتکب گردد. رابطه ی سببیت، بین فعل مجرمانه ی مرتکب اصلی و مساعدت معاون ضروری است لیکن ارتباط مستقیم بین معاون و مباشر جرم شرط نیست؛ لذا می توان گفت معاونت در معاونت در حقوق ایران قابل پذیرش است.

کلید واژگان: جرم، اثم، معاون، مباشر

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه
۳.....	فصل اول: کلیات طرح
۴.....	الف: بیان مساله
۴.....	ب: ضرورت تحقیق
۴.....	پ: روش تحقیق
۵.....	ت: اهداف تحقیق
۵.....	ث: پیشینه تحقیق
۶.....	ج: سوالات تحقیق
۷.....	فصل دوم: کلیات و مفاهیم
۸.....	گفتار اول: تبیین مفهوم اعانت (معاونت)
۸.....	بند اول: معنای لغوی اعانت
۸.....	بند دوم: معنای اصطلاحی اعانت
۹.....	بند سوم: معاونت از دیدگاه فقها
۱۰.....	بند چهارم: معاونت از دیدگاه حقوقدانان
۱۰.....	گفتار دوم: بررسی مفردات آیه «ولا تعاونوا علی الاثم و العدوان»
۱۰.....	بررسی «لا» و وجوه استعمال آن
۱۲.....	گفتار سوم: معنای تعاون در لغت و اصطلاح
۱۲.....	گفتار چهارم: تبیین مفهوم اثم
۱۲.....	معنای لغوی اثم
۱۳.....	بند دوم: معنای اصطلاحی اثم
۱۳.....	گفتار پنجم: تبیین مفهوم عدوان
۱۳.....	بند اول: معنای لغوی و اصطلاحی عدوان
۱۳.....	فرق اثم و عدوان
۱۴.....	گفتار ششم: تبیین مفهوم جرم
۱۴.....	بند اول: مقایسه جرم با اثم

- بند دوم: تعریف جرم از منظر فقها ۱۴
- بند سوم: تعریف جرم از منظر حقوقدانان ۱۵
- گفتار هفتم: انواع مداخله در ارتکاب جرم در قانون مجازات اسلامی ۱۵
- بند اول: رابطه سببیت ۱۷
- الف_ وجه اشتراک معاونت با تسبیب در جنایت ۱۷
- ب_ وجه افتراق معاونت با تسبیب در جنایت ۱۸
- ۱_ از نظر قلمرو مفهوم و مصداق ۱۸
- ۲_ از نظر عنصر روانی ۱۸
- ۳_ از نظر مجازات ۱۹
- بند دوم: تفاوت معاون با مباشر و شریک جرم ۲۰
- گفتار هشتم: ارکان عمومی جرم در قانون ۲۱
- بند اول: رکن قانونی جرم ۲۲
- بند دوم: رکن مادی جرم ۲۵
- بند سوم: رکن معنوی جرم ۲۵
- فصل سوم: شرایط تحقق معاونت ۲۶**
- مبحث اول: ادله ی قاعده ی حرمت اعانه بر اثم ۲۷
- گفتار اول: کتاب (قرآن) ۲۷
- الف: اشکالات وارد شده از سوی مخالفین ۲۸
- بند اول: اشکال وحدت سیاق ۲۸
- بند دوم: اشکال تفاوت محتوایی تعاون و اعانه ۲۸
- بند سوم: اشکال به مورد حکم (تنزیهی) ۲۹
- ب: پاسخ به اشکالات وارد شده از سوی موافقین ۲۹
- بند اول: پاسخ به اشکال وحدت سیاق ۲۹
- بند دوم: پاسخ به اشکال تفاوت محتوایی تعاون و اعانه ۲۹
- بند سوم: پاسخ به اشکال مورد حکم (تنزیهی) ۲۹
- گفتار دوم: سنت ۳۰
- بند اول: روایات گروه اول (حکم کلی حرمت معاونت بر گناه) ۳۰
- بند دوم: روایات گروه دوم (حرمت معاونت در گروه خاص) ۳۱

۳۳	گفتار سوم: حکم عقل.....
۳۴	گفتار چهارم: اجماع.....
۳۴	گفتار پنجم: رکن مادی معاونت در فقه اسلامی.....
۳۴	۱_ ترتب مباشرت بر معاونت.....
۳۷	مبحث دوم: رکن روانی معاونت در حقوق اسلامی.....
۳۸	گفتار اول: قصد معین.....
۳۸	بند اول: بیان ادله قائلین به شرطیت قصد.....
۳۹	۱_ تبادل.....
۳۹	۲_ صحت سلب.....
۳۹	۳_ قصدی بودن معاونت.....
۴۱	بند دوم: قصد تحقق جرم اصلی.....
۴۱	۱_ لزوم قصد ذی المقدمه.....
۴۱	۲_ عدم لزوم قصد ذی المقدمه.....
۴۲	بند سوم: نحوه تحقق قصد.....
۴۳	بند چهارم: وحدت قصد.....
۴۴	بند پنجم: صدق عرفی معاونت.....
۴۵	گفتار ششم: عناصر موثر در تحقق اعانت بر اثم.....
۴۵	بند اول: علم معین.....
۴۷	بند دوم: ضرورت تقدم یا اقتران زمانی.....
۴۷	بند سوم: لزوم وقوع فعل حرام در تحقق معاونت.....
۴۷	الف: قائلین به شرطیت وقوع فعل حرام در خارج.....
۴۸	ب: قائلین به عدم شرطیت وقوع فعل حرام در خارج.....
۴۹	بند چهارم: ایجابی بودن فعل معاونت.....
۵۱	مبحث سوم: عناصر موثر در تحقق جرم از منظر قانون.....
۵۱	گفتار اول: عنصر قانونی معاونت.....
۵۱	بند اول: فعل اصلی قابل مجازات باشد.....
۵۲	گفتار دوم: عنصر مادی معاونت.....
۵۲	بند اول: ارتکاب فعل مثبت معین.....

- بند دوم: عملیات مادی معاونت حصری است ۵۲
- بند سوم: اقدامات معاون باید به اتمام رسیده باشد یا مقارن با عملیات مادی مباشر جرم باشد ۵۳
- گفتار سوم: عنصر روانی جرم ۵۳
- بند اول: توافق آگاهانه معاون با مباشر اصلی برای ارتکاب جرم معین ۵۳
- بند دوم: معاونت اصولاً ناظر به ارتکاب جرایم عمدی است ۵۴
- فصل چهارم: مصادیق معاونت** ۵۵
- مبحث اول: مبنای مجرمیت معاون جرم از لحاظ حقوقی ۵۶
- گفتار اول: سیستم مجرمیت عاریه ای ۵۶
- بند اول: مجرمیت استعاره ای مطلق ۵۶
- بند دوم: مجرمیت استعاره ای نسبی ۵۷
- گفتار دوم: سیستم معاونت به عنوان جرم مستقل ۵۸
- گفتار سوم: آثار و نتایج معاونت استعاره ای ۶۰
- بند اول_ معاونت در عوامل موجهه ۶۰
- بند دوم: معاونت در عوامل رافعه مسئولیت کیفری ۶۰
- بند سوم: تاثیر جهات مخففه یا مشدده بر معاونت ۶۱
- الف) کیفیات مشدده و مخففه حقیقی (ذاتی) ۶۲
- ب) کیفیات مشدده و مخففه شخصی ۶۲
- ج) کیفیات مشدده و مخففه ای که جنبه ی مختلط دارند ۶۳
- گفتار چهارم: تاثیر عوامل سقوط مجازات بر معاون ۶۳
- گفتار پنجم: بررسی موقعیت معاون در جرایم آنی ، مستمر و بعادت ۶۴
- گفتار ششم: معاونت در جرایم غیر عمدی ۶۶
- مبحث دوم: مصادیق معاونت در ارتکاب جرم ۶۸
- بند اول_ تحریک ۶۸
- الف: شرایط تحقق تحریک ۶۹
- بند دوم: ترغیب ۷۰
- بند سوم: تهدید ۷۱
- بند چهارم: تطمیع ۷۲
- بند پنجم: دسیسه و فریب و نیرنگ ۷۳

۷۴	بند ششم: تهیه وسایل ارتکاب جرم .....
۷۵	بند هفتم: ارائه طریق .....
۷۵	بند هشتم: تسهیل ارتکاب جرم .....
۷۷	مبحث سوم: بیان چند مساله در معاونت .....
۷۷	گفتار اول: معاونت در جرم و مساله شروع به جرم .....
۷۹	گفتار دوم: شرکت در معاونت .....
۷۹	گفتار سوم: آیا معاونت در معاونت قابل مجازات است .....
۸۰	گفتار چهارم: آیا می توان ترک فعل را به عنوان معاونت تحت تعقیب قرار داد .....
۸۱	فصل پنجم: مجازات معاون در جرایم گوناگون .....
۸۲	مبحث اول: مجازات معاون از منظر فقه اسلامی .....
۸۲	گفتار اول: احکام .....
۸۲	بند اول: قصاص .....
۸۳	بند دوم: قضا و شهادت .....
۸۳	گفتار دوم: حدود و تعزیرات .....
۸۴	بند اول: کیفر ساقی خمر .....
۸۴	بند دوم: قیادت .....
۸۴	بند سوم: معاونت در سرقت مستوجب حد .....
۸۵	بند چهارم: محاربه .....
۸۵	گفتار سوم: مسائل فردی و اجتماعی .....
۸۵	بند اول: کمک به گرسنه .....
۸۵	بند دوم: کمک به ستمگران .....
۸۶	بند سوم: ربا .....
۸۶	بند چهارم: نگهداری کتب گمراه کننده .....
۸۶	گفتار چهارم: معاملات .....
۸۶	بند اول: فروش سلاح به دشمنان .....
۸۷	بند دوم: خرید و فروش هنگام نماز جمعه .....
۸۷	بند سوم: معاونت در معاملات نامشروع .....
۸۷	بند چهارم: معاونت در معاملات از طریق اجاره و اجیر شدن .....

۸۸	مبحث دوم: مجازات معاون از منظر قانون مجازات اسلامی
۸۸	گفتار اول: مبانی قانونی معاونت در جرم
۹۱	گفتار دوم: معاونت در قصاص نفس و عضو
۹۱	بند اول: مجازات معاونت در قتل عمدی
۹۴	بند دوم: مجازات معاونت در جرایم موجب قصاص عضو
۹۴	گفتار سوم: مجازات معاون در جرایم موجب حد
۹۴	بند اول: معاونت در شرب خمر
۹۵	بند دوم: معاونت در سرقت
۹۶	گفتار چهارم: مجازات معاونت در جرایم قابل تعزیر
۹۶	بند اول: معاونت در توقیف یا حبس غیر قانونی
۹۶	بند دوم: معاونت در سرقت تعزیری
۹۸	گفتار پنجم: مجازات معاونت به عنوان جرم مستقل در قانون تعزیرات
۹۸	بند اول: جرم برهم زدن امنیت داخلی کشور
۹۹	بند دوم: فراهم کردن زمینه فرار اشخاص زندانی
۹۹	بند سوم: راهنمایی زن حامله به اسقاط جنین
۱۰۰	بند چهارم: تشویق دیگری به فساد یا فحشا یا فراهم کردن موجبات آن
۱۰۰	بند پنجم: ارتکاب برخی اعمال منافی عفت و اخلاق عمومی
۱۰۱	بند ششم: مساعدت با دایر کنندگان اماکن فساد
۱۰۱	بند هفتم: اخفاء مال مسروقه
۱۰۲	گفتار ششم: بررسی تحلیلی مجازات معاون در ماده ۴۳ ق.م.ا.
۱۰۴	بند اول: ایرادات وارد بر ماده ۷۲۶ ق.م.ا.
۱۰۸	نتایج
۱۰۹	پیشنهادات
۱۱۰	منابع

انسان به عنوان موجودی اجتماعی، بدون همکاری با هم نوعان خود قادر به ادامه زندگی نیست، تعاون و همکاری انسانها در طول تاریخ موجب رشد و تعالی انسان شده است؛ امروزه هر چه بر پیشرفت زندگی بشر افزوده شده بالتبع احتیاج افراد و جوامع به یکدیگر بیشتر شده است تشکیل خانواده، سازمانها، نهادها، شرکت ها و بالاخره دولت ها بالضرورة نتیجه ی این همکاری هاست این امر از دید منفی و ضد اجتماعی آن نیز قابل بررسی است همکاری و تعاون چند نفر در ارتکاب جرم، با توجه به هماهنگی فکری و عملی ایشان که شاید بتوان منشأ این همکاری ها را اخلاق، روان، اجتماع، سیاست، اقتصاد، مذهب و... دانست انجام بزه را آسان تر می کند و نتیجه ی این همکاری ها تشکیل باندها و گروههای تبهکار در کشورهای مختلف جهان برای ارتکاب جرایم مختلف می باشد.

«گابریل تارد در کتاب فلسفه جزایی خود می گوید: «قاعده تقلید افراد از یکدیگر را در اجتماع بیان می کند. مخصوصاً این موضوع را روشن می سازد که به چه نحو در اثر تماس افراد با هم، بعضی غرایز در حال رکود و خواب، ناگهان بیدار می شود و به اوج قدرت می رسد و نتیجه ی این حالت، ارتکاب اعمال جنایت آمیزی است که اگر درباره فرد فرد افراد آن اجتماع جداگانه تحقیق و دقت شود معلوم می گردد که هیچ کدام به تنهایی قادر به ارتکاب آن عمل نبوده اند»^۱.

از طرفی دیگر، با توجه به اینکه در زمان معاصر دیگر کمتر مشاهده می شود که مجرمی به تنهایی به ارتکاب جرم مورد نظر خود اقدام کند بلکه تبهکاران از یک طرف برای سهولت تبهکاری و از طرفی برای فرار از کیفر اعمال خود، دور هم جمع می شوند یا با استفاده از وسائل مخبراتی مواضعه می نمایند و با تقسیم کار بار مسئولیت انفرادی را تقلیل می دهند تا از این طریق مسئولیت را متوجه عده ی بیشتری گردانند و مقامات انتظامی و مراجع قضایی را در امر تفتیش جرم و دستگیری مجرمین گمراه سازند. جرائم قاچاق مواد مخدر یا ساختن مسکوکات قلب و جعل در اسناد مختلف، گواهی صادق بر این مدعاست.

اما به طور کلی می توان گفت مجرمین گاهی به تنهایی عمل مجرمانه را انجام می دهند که عنوان فاعل دارند و گاهی نیز با همکاری دیگری یا دیگران مرتکب جرم می شوند که این همکاری ممکن است دو صورت داشته باشد؛ صورت اول، دخالت همگی همکاران در عنصر

^۱-به نقل از ملک اسماعیلی، عزیز الله، حقوق جزای عمومی، دانشگاه تهران، ۱۳۵۵، ص ۱۳۹.

مادی جرم که به تمامی آنان، شرکاء گفته می شود. صورت دوم به گونه ای است که فرد یا افرادی به تنهایی عنصر مادی جرم را مرتکب می شوند؛ ولی فرد یا افراد دیگری وی را در انجام عنصر مادی یاری و کمک می کنند که به عمل این فرد یا افراد در فقه اسلامی (اعانه بر اثم) گفته شده، به آنان نیز عنوان (معین) داده اند.

بنابراین شرکت و معاونت چند نفر در ارتکاب جرم جامعه را مواجه با مخاطرات عدیده ای می سازد که کیفیت مبارزه با آن و اتخاذ تدابیر لازمه در قبال این بلای اجتماعی در خور بحث و فحص و اندیشه و تفکر است، به نحوی که قانونگذاران جهت جلوگیری از این تبانی و در راستای کشف جرایم جمعی تدابیر خاصی اندیشیده اند؛ از سویی معاونان و شرکای جرم را قابل تعقیب و مجازات دانسته و از سوی دیگر شرکای بعضی از جرایم مهم که مامورین تعقیب را برای کشف جرم مطلع نموده اند و با آنها همکاری کرده اند را مستحق تخفیف در مجازات و گاه معافیت از آن دانسته است.

فصل اول

کلیات طرح

الف: بیان مساله

فردی که به فکر ارتکاب جرم می افتد، ممکن است آن اندازه از جسارت برخوردار باشد که بتواند به تنهایی و بدون واسطه ی دیگری جرم مورد نظر خود را در خارج محقق سازد و یا اینکه به هر دلیلی نخواهد خودش در صحنه ی جرم حاضر باشد ولی چون خواهان وقوع آن جرم بوده، از پشت پرده بر کار مباشر جرم، نظارت و با او (مباشر) هم فکری و همکاری می کند و در پی این همکاری جرم مورد نظر نیز واقع می شود و چنین فردی را که به صورت فرعی و تبعی، مجرم را یاری می رساند ولی در عملیات سازنده یا عنصر مادی جرم، دخالت مستقیم ندارد، معاون و چنین عملی را معاونت در جرم می گویند.

ب: ضرورت انجام تحقیق

از آنجایی که معاون جرم غالباً خارج از میدان عملیات اجرایی جرم قرار دارد، جرم شناختن اعمال معاون و کسانی که در عملیات اجرایی جرم شرکت ندارند و صرفاً یاری دهنده ی مباشر در ارتکاب جرم هستند از جمله موضوعاتی است که از دیر باز تاکنون مورد بحث و گفتگوی صاحب نظران بوده است. با توجه به اینکه معاون در انجام عنصر مادی جرم هیچ گونه دخالتی ندارد، در مجازات کردن معاونین جرم اشکالاتی ایجاد می شود که برای رفع آن توجیه هایی شده است که ما در این تحقیق به طور کامل به این موارد می پردازیم تا دستیابی به مقوله ی معاونت در جرم آسان تر گردد.

پ: روش اجرای تحقیق

روش، لازمه ی دانش است و هیچ دانشی، بدون روش قابل تصور نیست و از طرفی، اعتبار دستاوردهای هر دانش نیز، به متقن بودن روش یا روش هایی وابسته است که در آن مورد استفاده قرار می گیرد؛ به عبارتی روش تحقیق، اعتبار علمی، قانون مندی و مهم تر از همه استدلال و منطق حاکم بر پژوهش را تعریف می کند. بنابراین، باید روش رسیدن به اهدافی که برای تحقیق معین شده است، تشریح کرد.

روش تحقیق در این پایان نامه روش تحلیلی و توصیفی است که براساس منابع کتابخانه های موجود صورت گرفته است. پس از تعیین موضوع پایان نامه، جهت تهیه فیش از کتب فارسی به مراجع مختلفی از جمله کتابخانه های دانشکده ی حقوق و الهیات مراجعه شد که در جمع آوری مطالب بسیار ارزشمند بود. هم چنین متون عربی فقهی نیز بررسی گردید و نکات لازم فیش

برداریشد و در نهایت به تجزیه و تحلیل مطالب پرداخته و با استفاده از روش تحلیلی-توصیفی به یافتن پاسخ سوالات تحقیق پرداختیم.

ت: هدف های تحقیق

ما در این تحقیق برآنیم که حکم و مصادیق معاونت در جرم راز منظر فقه امامیه و حقوق ایران مورد بررسی قرار داده و همچنین به بررسی اینکه تحقق معاونت در جرم مستلزم وجود چه شروطی است و در آخر در صورتی که معاونت را به عنوان یک جرم مستقل بپذیریم مجازات معاونت در جرایم گوناگون چیست؟

ث: پیشینه تحقیق (تاریخچه)

محققین و اندیشمندان مختلفی از جمله شیخ طوسی، محقق سبزواری و... که هر کدام از مراجع و زعمای زمان خود بوده اند، در این زمینه نوشتار فراوانی دارند که هنوز هم مورد استفاده ی فقها و حقوقدانان عصر ماست.

موضوع اعانت بر اثم (معاونت در جرم) و مسائل مربوط به آن از دیرباز مورد گفتگوی فقها بوده است به طوری که در ابواب مختلف فقهی به آن استدلال کرده و طبق آن فتوا داده اند. شیخ طوسی نخستین کسی است که در مبسوط به این موضوع اشاره کرده است بعد از ایشان صاحب شرایع و هم چنین علامه حلی در تذکره در جاهای مختلف به این قاعده استدلال کرده اند. ولی اگر بخواهیم بدانیم چه کسانی از فقها به گونه ی ضابطه مند به تبیین مبحث فوق پرداخته و شرایط و ویژگی های آن را بیان کرده اند باید از چهره هایی مثل محقق کرکی صاحب (جامع المقاصد) نام برد. مرحوم محقق سبزواری در کتاب (کفایه الاحکام) موضوع یاد شده را از ابعاد مختلف مورد پژوهش و نقض و ابرام قرار داد و بعد از ایشان محقق سید جواد عاملی صاحب کتاب (مفتاح الکرامه) این راه را تکمیل نمود سپس مقدس اردبیلی در (مجمع الفائده و البرهان) و محقق بحرانی در کتاب (حدائق الناظره) شیوه گذشتگان را ادامه داده اند؛ اما این راه به وسیله مرحوم محقق نراقی صاحب کتابهای (مستند الشیعه) و (عوائد الایام) تکمیل شد و این شجره طیبه به ثمر نشست و هر چه بیشتر قانون مند تر و کاربردی تر شد به گونه ای که قواعد نگاران بعد از ایشان به عنوان یکی از قواعد مسلم فقهی در کتب خود یاد می کنند از جمله آنان محقق بجنوردی در کتاب (القواعد الفقهیه) و حسینی مراغه ای در (العناوین) و...

ج:سوالات اصلی و فرعی پژوهش

سوال اصلی

۱- آیا ارکان و شرایط صدق معاونت در جرم از منظر حقوق جزای عمومی ایران با موازین فقه اسلامی مطابقت و سازگاری دارد؟

سوالات فرعی

۲- آیا قصد ارتکاب جرم در تحقق معاونت لازم است؟

۳- آیا قانون جزایی ایران معاونت را به عنوان جرم مستقل پذیرفته است؟

فرضیات

۱- بیشتر ارکان و شرایط با موازین فقه اسلامی مطابقت دارد.

۲- ظاهر اشراط قصد در تحقق معاونت است بدین معنا که مقصود معاون از عمل خود تحقق معاونت و حصول آن در خارج باشد.

۳- قانونگذار معاونت را به عنوان جرم مستقل نپذیرفته، بلکه در وضع مقررات راجع به معاونین جرم از نظریه مجرمیت عاریه ای تبعیت کرده است.

فصل دوم

کلیات و مفاهیم

گفتار اول: تبیین مفهوم اعانت (معاونت)

معاونت یا اعانت: واژه معاونت به (ضم میم و فتح واو و نون) یا اعانت، واژه ای برگرفته از زبان عربی است این واژه از ریشه (عون) مترادف با واژه (نصر)، مصدر ثلاثی مزید از باب (مفاعله) است. دانشمندان اهل لغت در بیان مفهوم لغوی این کلمه نظراتی ارائه کرده اند که به برخی از آنها در ذیل اشاره می شود.

بند اول: معنای لغوی اعانت

طریحی در مجمع البحرین می نویسد: (العون، الظهیر علی الامر و الجمع اعوان)^۱

ابن منظور در لسان العرب می نویسد: (العون، الظهیر علی الامر، الواحد و الاثنان و الجمع و المونث فیه السواء)^۲ و جمع آن (اعوان) است.

در اقرب الموارد آمده است: ^۳ جمع، مفرد و مثنی کلمه ی (عون) یکی است و جمع مکسر آن (اعوان) می باشد و اسم های هم خانواده آن عبارتند از: معانه، معونه، معون و اسم جمع آن (عون) است.

بند دوم: معنای اصطلاحی اعانت

مفهوم اعانت یا معاونت از مفاهیم عرفی است که برای تعریف آن به کتاب و سنت مراجعه نمی - شود بلکه مرجع لغت و عرف است لکن شرع شریف در موضوع بودن اعانت برای حکم شرعی اموری را معتبر دانسته که واضح لغت و عرف عام در تعریف مفهوم اعانت آن امور را معتبر نمی - داند مانند قصد، علم، وقوع معان علیه و ...

---

^۱ - طریحی، فخر الدین بن محمد علی، مجمع البحرین، مکتبه المرتضویه، ج ۶، ص ۲۸۵.

^۲ - ابن منظور، محمد جمال الدین، لسان العرب، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، طبعه الاولى، ج ۱۳، ۱۴۰۸ ه ق، ص ۷۱۸.

^۳ - شرتونی لبنانی، سعید خوری، اقرب الموارد، دارالاسوء للطباعه و النشر، ج ۲، چاپ اول، ۱۳۷۴ ه ش، ص ۸۵.